

วิวัฒนาการของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4

นายพิชัย ลิมปวีรพรธ

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2546

ISBN 974-17-4278-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I21601422

THE EVOLUTION OF THAI LAW AND JUDICIAL PROCESS
FROM THE REIGN OF KING RAMA I TO THE REIGN OF KING RAMA IV

Mr. Pichai Limworapan

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in History

Department of History

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2003

ISBN 974-17-4278-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์ วิวัฒนาการของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4
โดย นายพิชัย ลิ้มปวรพรรณ
ภาควิชา ประวัติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.ปิยนดา บุนนาค

หัวข้อวิทยานิพนธ์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขออนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท
โดย นายพิชัย ลิ้มปวรพรรณ
ภาควิชา คณะบดีคณะอักษรศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. ภัณฑิลา ตั้งศุภะทิพย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขออนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท
โดย นายพิชัย ลิ้มปวรพรรณ
ภาควิชา อาจารย์ที่ปรึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา (ศาสตราจารย์ ดร.ปิยนดา บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขออนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท
โดย กรรมการ
อาจารย์ที่ปรึกษา (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขออนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท
โดย อาจารย์ที่ปรึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ)

นายพิชัย ลิ้มปัวร์พรรณ : วิวัฒนาการของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยตั้งแต่
รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4 (THE EVOLUTION OF THAI LAW AND JUDICIAL PROCESS
FROM THE REIGN OF KING RAMA I TO THE REIGN OF KING RAMA IV)
อ.ที่ปรึกษา ศ.ดร.ปิยนารถ บุนนาค จำนวนหน้า 163 หน้า. ISBN 974-17-4278-9

ลักษณะกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นการ
สืบทอดความคิดและเนื้อหาจากสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีอิทธิพลของพุทธศาสนาเป็นหลักการ
สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความคิดเกี่ยวกับที่มา ความศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งเนื้อหาของกฎหมาย ตลอด
ช่วงเวลาสามรัชกาลแรก

แต่เนื่องจากสังคมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ด้วยเหตุปัจจัยต่างๆ หลายประการ
ได้ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ในกลุ่มชนชั้นนำบางส่วน ความคิดแบบเหตุผลนิยม สัจนิยม
และมนุษยนิยม ได้เริ่มก่อตัวขึ้นในสังคมไทย ประกอบกับเมื่ออิทธิพลทางความคิดแบบตะวันตกได้
เข้ามามีบทบาทในสังคมไทย ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเปลี่ยนแปลง
ไปทั้งในทางความคิด และเนื้อหา ซึ่งแสดงออกอย่างชัดเจนในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

แนวทางของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลสำคัญสองประการคือ ประการแรก
การเกิดสำนึกในพระราชอำนาจในการออกกฎหมายของพระมหากษัตริย์ และประการที่สองเนื้อหา
ของกฎหมายเป็นการเพิ่มเติมสิทธิตามกฎหมายในด้านต่างๆ ให้แก่ราษฎรมากขึ้น รวมถึงการพัฒนา
กระบวนการยุติธรรมอันเป็นการป้องกันสิทธิของราษฎรด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชาประวัติศาสตร์..... ลายมือชื่อนิติ.....

สาขาวิชา.....ประวัติศาสตร์..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา 2546

4380159722 : MAJOR HISTORY

KEYWORD: THAI LAW / THAI JUDICIAL PROCESS

PICHAI LIMWORAPAN : THE EVOLUTION OF THAI LAW AND JUDICIAL PROCESS
FROM THE REIGN OF KING RAMA I TO THE REIGN OF KING RAMA IV.

THESIS ADVISOR : PROFESSOR PIYANART BUNNAG Ph.D. , 163 pp.

ISBN: 974-17-4278-9

Thai law and judicial process in the early Rattanakosin period was the consequence of idea and essence from Ayudhaya period. The influence of Buddhist principles were the main factors affecting the origins, enforcement and the contents of Thai law since the reign of King Rama I upto King Rama III.

The change of Ideology in some Thai elite groups at the beginning of Rattanakosin period had caused the change in visions concerning law. During that period rationalism, realism and humanism emerged in Thai society with the influence of western knowledge and technology at the same time. The result of these factors also affected the change in Thai law and judicial process as can be perceived from the reign of King Rama IV.

This change had two main effects on Thai law and judicial process. Firstly, it was the realization of the king's power in enacting laws during the reign of King Rama IV. Secondly, the content and matters of law were modified and strengthened according to the rights of the people in the kingdom in several aspects as developed in western world.

DepartmentHistory..... Student's signature

Field of studyHistory..... Advisor's signature

Academic year ..2003.....

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ศ.ดร.ปิยนาด บุนนาค ที่กรุณาให้คำแนะนำ คำปรึกษา ความเอาใจใส่และการดูแลผู้เขียนเป็นอย่างดีตลอดมา ขอขอบคุณ รศ.ฉลอง สุนทราวาณิช ที่กรุณาเป็นประธานในการสอบ และให้คำแนะนำในการแก้ไขจุดบกพร่องของวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณ ผศ.ดร.สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ และ ผศ.ดร.กิตติศักดิ์ ปกติ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบและให้คำแนะนำอันมีคุณค่า ขอขอบคุณ รศ.วิมลวรรณ ภัทโรดม ที่กรุณาตรวจแก้บทคัดย่อภาษาอังกฤษให้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน

ขอขอบคุณป้า ม้า ตั่วอ้อม เจ้แก้ว เจ้คิม เฮียตี๋ใหญ่ เฮียตี๋เล็ก กู๋ หนอง และญาติโยมอีกหลายท่านที่ให้ความอุปการะผู้เขียนตลอดมา และขออุทิศส่วนกุศลบุญจากการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ (ถ้ามี) ให้แก่ กง ม้า ตั่วโกว และ ตั่วแปะ และญาติโยมผู้วายชนม์อีกหลายท่าน

ขอขอบคุณได้เท่าหนิง(ปี) สำหรับเรื่องดีๆ รัยๆ สนุกๆ ที่ผ่านมา ขอขอบคุณโธ่สำหรับ... ขอขอบคุณแก้ว ต้อม อู่ เล็ก พี่เล็ก ใจ โดยเฉพาะพี่ท็อป พี่ดิด แปรม ที่ช่วยสมคบกับผู้เขียนมาตลอด 4 ปี ขอขอบคุณพี่น้องคณะอักษรฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ อาทิ พุด เตี้ย ยู่ย กอล์ฟ ต่าย สมทรวง เอ็ม มาโนช อัน พี่ตัน เป็นต้น ขอขอบคุณเพื่อนฝูง และบุคคลบางท่าน ที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่น เกี่ยม เกี้ยว เฮียเหลา ดำแว่น เครน เหยย มะย่าว-ยัดนิเยียน ชัง โยนิ เอกะทิง เอ(ตาย) ฯลฯ ขอขอบคุณที่สมพร พี่ประสิทธิ์ พี่แดน พี่ต๋อย พี่นิ นก ตูน พี่นงอก เร็จจี้ไวท์ และเจ้าหน้าที่คณะอักษรฯคณะนิติฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ส่วนเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ ขอขอบคุณพี่จูน พี่ติ พี่มนตรี พี่อ้อม เจ้เก้ จิม(ฝ่าย CC.) ดา เอ ที และอดีตเพื่อนร่วมงานบางท่านที่อดทนกับผู้เขียนมาตลอด ขอขอบคุณเฮียอิง เขียบ สำหรับ“พันแฉ”เกือบทุกวัน ขอขอบคุณสิงห์เตี้ย แจ่ม ที่คบหากันมายาวนาน รวมทั้งตั้ง สมคิด วี เอส เบี้ยว ขอขอบคุณพี่แหวน พี่ดิง พี่สุวัฒน์ (หนองบัว) สำหรับความอนุเคราะห์ในหลายๆ ครั้ง ขอขอบคุณพี่ตีบ สำหรับตัวตลกบ๊องและแกรมบ้างบางครั้งบางคราว ขอขอบคุณพี่สหัสสำหรับกล้องและทำเชียร์ ขอขอบคุณเฮียหมู พี่เต็ด เฮียกิม ยายเม้า ยายหงวน พี่ไค้น พี่ยุ่น ป้าง สิทธิ นุ้ย ขอขอบคุณเจ้ไผ่ เจ้ทอง สำหรับประสบการณ์ครั้งแรก ขอขอบคุณหมวดเขี้ยว เฮียณรงค์ชัย โปรเฟสเซอร์ เฮียบ้องและเพื่อน เจ็จลิว พี่เบียร์มี้นนุหรีมี้น คุณเบลล์ ลุงแหง สำหรับความสุขในอดีต ขอขอบคุณเฮียก้อง(อ่อนนุช) ลุงทาร์โชวิท อี้ด ชิด เฮียคริสตอล เฮียกรงทิพย์ เฮียบก ชังคะฟ้าด ฯลฯ สำหรับความสุขในปัจจุบัน ขอขอบคุณยายเมิน คุณ“นายๆ” เจ็จตรอร เจ้ดา ป้าผีสิงห์ ตาหล่อ ตาตม ตาฮึด ป้ากตตัว เจ้สัว พี่แฉ้ว พี่ชาติ คุณพรหม กลุ่มเฮียแหบ อีบบแก่ แปะไม้เท้า วีเอสพี แปะอิมบุญ เส-ตือ พี่เบ๊ พี่หมา เม้า โม้ ดา สรวัดรเปี้ยก ผีน ล้านหมวด เฮียเลิน เฮียเกรียง เฮียอั้งตัวปลอม เฮียถิบ เฮียเงินจัดซื้อ บิ๊กแป๊ะ เฮียตี๋ เฮียหูฟัง ฮ้วนบุญ อนันต์ บัง คุณหนิง เฮียปรีชา เสธ.หนอน ฯลฯ ที่ช่วยสร้างบรรยากาศดีๆ ในห้องกระจก ขอขอบคุณภัทพงษ์ พัฒนพงษ์ อัศวิน พาโชค กาเซ็ม สมรภูมิ สุโชติชัย จันดี ฯลฯ สำหรับการแสดงฝีมือที่น่าประทับใจ ขอขอบคุณเสี่ยกับ เสี่ยกอบ เสี่ยอั้ง เสี่ยเล้ง เฮียตือโตปะและเฮียโตตือปะ ฯลฯ ขอขอบคุณพี่เมย์ริเกิร์ต ‘อภิรัช ลูกมันท์ จิระประเสริฐ เฉลิมฉลอง เชนออฟเลิฟ เตโช คุณสุพัตรา อินทรีอิสาน Dubai Milennium ฯลฯ ที่เป็นแรงบันดาลใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบคุณตีะมานิค ทัซ น้ำฝน หลีกหิน ใจอ๊อบย พัท และโดม (คนเก่า) ขอขอบคุณโบ้(รัตนพล) สำหรับบะหมี่เกี๊ยว “แสนอร่อย”

ขอขอบคุณพอลลี่ และอีกกินส์ สำหรับ “ข้าเพราะเธอนั่นแหละ...” ขอขอบคุณบอย พัน ป้าแหง สำหรับตลก ขอขอบคุณภรรยาช่าง ตัวแสบ ใจโกะ หนู ป้า สำหรับความรู้ใหม่ๆ ขอขอบคุณอ้อมบัวตัวสำหรับของกิน “อร่อย” และ “สดใหม่” เสมอๆ ขอขอบคุณลุง “ป้าจูน” สำหรับความยิ่งใหญ่คับชอยยาไม ขอขอบคุณยายหวงสำหรับอาหารชั้นเลิศ และวาจาอันไพเราะ ขอขอบคุณแม่ฮุย สำหรับนาฬิกาปลุกทุกเช้า ขอขอบคุณ 1 เดือน 3 วัน

ขอขอบคุณ Mr.Jason Lee, Mr.Peter Shilton, Mr.david Howell, Mr.Clive Wilson, Mr.Dave Brown, Mr.Gus Ferrotte , Mr.Gus Seasar, จรวดยิว, ดร.เหลืออง และท้ายที่สุดต้องขอขอบคุณการสื่อสารแห่งประเทศไทย หรือ บจ.กสท.คอร์ปอเรชั่น ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการถ่ายถอดทุกครั้ง..

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 สภาพสังคมโดยทั่วไปในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4 ที่มีผลต่อการ ปรับเปลี่ยนกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม	7
2.1 ความคิดเกี่ยวกับศาสนาพุทธ	7
2.2 ความคิดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพระมหากษัตริย์	10
2.3 การขยายตัวทางการค้า	12
2.4 ความคิดในเชิงเหตุผลนิยม สัจนิยม และมนุษยนิยม	15
2.5 อิทธิพลทางความคิดจากตะวันตก	17
บทที่ 3 การปรับเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับกฎหมาย	24
3.1 ที่มาของกฎหมาย	28
3.2 ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย	45
บทที่ 4 การปรับเปลี่ยนเนื้อหาของกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของราษฎร	55
4.1 กฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ของราษฎรต่อรัฐ	55
4.2 กฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ของราษฎรต่อราษฎร	67
4.3 กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของราษฎรต่อราษฎร	78
4.4 กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิให้แก่ราษฎร	99
บทที่ 5 การปรับเปลี่ยนกระบวนการยุติธรรม	106
5.1 การดำเนินคดีในอดีต	106
5.2 ปัญหาของราษฎรในการดำเนินคดี	114
5.3 ระบบการทนายฎีกา	128
5.4 การปรับเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับการค้นหาความจริง	135
5.5 การปรับเปลี่ยนวิธีการรักษาความสงบเรียบร้อย	142
บทที่ 6 บทสรุป	146
รายการอ้างอิง	149
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	163